

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor práce: **Mgr. Mariana Kubištová**

Téma: **Česká fotografie architektury ve dvacátých až padesátých letech 20. století**

Oponent: MgA. Mgr. Tomáš Pospěch, Ph.D.

V Praze, 22. května 2016

Doktorandka Mgr. Mariana Kubištová na 308 stranách textu a 62 stranách příloh předkládá dosud nepříliš zpracované téma, které do nedávna stálo na okraji zájmu historiků umění. Vedle knihy *Nová vize* (2005) Jaroslava Anděla bylo podobnému tématu věnováno jen několik diplomních prací z posledních let.

Od prvopočátku Niepceho a Daguerrova vynálezu existuje mezi fotografií a architekturou zvláštní oboustranný symbiotický vztah. Nepřekvapí rozpor, že zatímco si každý z nás každodenně zažívá s architekturou bezprostřední vizuální i tělesnou zkušenost, příkladná díla architektury známe nejčastěji z fotografií. Zatímco v devatenáctém století dominovala místopisná fotografie měst nebo jednotlivých památek a piktorialismus přichází s neobyčejným zájmem o banální městské motivy, avantgardní autoři „nové fotografie“ míří objektiv fotoaparátu na moderní stavby, aby tím proklamovali svůj „nový“ názor. Vedle volby motivu prezentují nové fotografické vidění ve volbě výřezu hledáčkem kamery, nakláněním přístroje i uplatňováním výrazného pohledu nebo nadhledu. Zdůrazňováním pohledu skrze fotoaparát je upřednostňováno vidění fotografa před běžným uživatelem stavby nebo potřebami archivace. Současně se tím fotografie sblíží jak s dobovými abstrahujícími tendencemi tak také reaguje na aktuální proudy charakteristické pro tehdejší myšlení v architektuře. Ne náhodou jsou obě tyto tendence v českém umění stále více doceňovány i v mezinárodním kontextu. Zde snad mohla autorka také připomenout, že proklamativní přihlášení se k architektuře bylo časté jak ve fotografii, tak ve filmu. Známé jsou filmy Martina Friče odehrávající se v kulísách moderní české architektury, ze světové kinematografie zmiňme aspoň Antonioniho *Zvětšeninu*, kdy fotograf bydlí v domě od manželů Alison a Petera Smithsonových nebo Godardovo *Pohrdání* spjaté s *Vilou Malaparte* na Capri.

V úvodu autorka vymezuje téma, přibližuje, co je to fotografie architektury, jak ji lze interpretovat a shrnuje dosavadní historii tohoto oboru. Snad zde bylo ještě vhodné podrobněji vysvětlit časové vymezení práce, ve které padesátá léta kontrastují k víceméně kompaktnímu předchozímu období dvacátých až čtyřicátých let.

V historické části práce se autorka soustředí především na produkci profesionálních ateliérů, z nichž si podrobně všímá činnosti atelieru de Sandalo, Josefa Sudka a společné firmy Františka Illka a Alexandra Paula. Stranou zůstali jak četní fotografující architekti, jako byl Jan Kříženecký, Bohuslav Fuchs, Pavel Janák, Jiří Kroha nebo Ladislav Žák, tak rozsáhlá činnost fotografů-amatérů. Částečná pozornost je v textu věnována jen Jaromíru Funkemu a Eugenu Wiškovskému. Pro zpracovávané téma by mohlo být zajímavé, že se dochovaly některé dopisy přibližující spolupráci Jaromíra Funkeho s architektem Bohuslavem Fuchsem na fotografování Masarykových studentských domovů v Brně. Kromě Fuchsových staveb fotografoval Funke také pro další architektky – Fridricha Weinwurma a Ignáce Vécseiho, Juraje Tvarožka nebo Jaroslava Fragnera. V roce 1932 proběhla korespondence s Jaroslavem Krejcarem, který chtěl fotografie *Domu nemocenské pojišťovny soukromých úředníků* v Trenčanských Teplicích, ale ze spolupráce nakonec pravděpodobně sešlo. Nabízí se otázka, zda je vhodné pro dané období ve fotografii architektury vůbec vymezovat hranici mezi amatéry a profesionály, když používali stejné vizuální strategie.

V této kapitole by bylo dobré vedle Sudkova fotografování Hradce Králové a elektrárny ESSO v Kolíně věnovat pozornost i jeho působení ve Zlíně, kterému se dostalo pozornosti v odborné literatuře v několika posledních letech.

Kapitola „Člověk a stroj: Ikonografie fotografií architektury“ přibližuje především konvence ve snímání architektury. Všímá si často opakovaných motivů, jako je „pohled z okna“, „kontrast starého a nového“, automobil v popředí nebo lidská stáří a přináší řadu zajímavých postřehů. Zde bych rád ještě upozornil na text Rostislava Šváchy: Paříž v Praze – Ikonografie české avantgardní architektury, (*Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 1993, č. 11, s. 65–82), kde se mimo jiné podrobně věnuje motivu automobilu. Tento okruh se nabízí sledovat nejen ve fotografii, ale také na kresebných skicích (Například: Jaromír Krejcar: *Projekt obchodního domu Olympic ve Spálené ulici v Praze, 1925–1926*; Josef Havlíček – Jaroslav Polívka: *Projekt obchodního domu Habich ve Štěpánské ulici v Praze* a nebo ve formě vpleené fotografie do kresby u Josefa Kranze: *Projekt kina Elektra v Plzni*).

Obdobně velký prostor věnuje doktorandka také vztahu architektury a fotografií publikovaných na pohlednicích. Na závislost soudobé architektury na jejím šíření jako mediálního obrazu a vytváření spektakulárních obrazů upozorňuje například i Kenneth Frampton. Tento případ, kdy architekturu formuje požadavek vytvoření zřetelného znaku a spektakulární obrazy slouží k povzbuzení globálních tržních sil, pojmenovává jako Bilbao-efekt. Kriticky hodnotí Gehryho muzeum v Bilbao, kde neexistuje žádná spojitost mezi povrchem stavby a jejím vnitřním uspořádáním. Znak rozbité lodi lze vidět pouze z výšky a slouží tedy pro pohlednici. (Kenneth Frampton, O kritické situaci architektury na přelomu století, in: Petr Kratochvíl (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 31–48.) Tomuto fenoménu bylo také věnováno několik textů v časopise *Zlatý řez*, 2009, č. 30.

Rozsáhlou studii doplňuje rozsáhlá obrazová příloha i dobře volená antologie textů o fotografii architektury. Ta však, navzdory vročení od dvacátých do šedesátých let se omezuje jen na roky 1933–1947. Je ke zvážení, zda by si takový typ rozsáhlé studie nezasloužil rozšíření o jmenný rejstřík.

Práce je psána erudovaně a současně čtivě, obsahuje jen zcela minimální chyby a překlepy.

Přes všechny uvedené drobné poznámky je předložená studie jednoznačným přínosem pro obor. Doktorandka prokazuje mimořádné zjetí tématem i schopnost odborného výzkumu. **Práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci a doporučuji ji proto k obhajobě a jednoznačně navrhuji klasifikaci prospěla.**

MgA. Mgr. Tomáš Pospěch, Ph.D.

Oponent